

Міжрегіональна Академія управління персоналом

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

«ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ»

(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2016

Підготовлено професором кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Мацко А.С. і доцентом кафедри Кісілевич-Чорнойван О.М.

Затверджено на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства (протокол №8 від 21.04.2016 р.)

Схвалено Вченою радою Інституту права Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №4/1 від 29.04.2016 р.)

Мацко А.С., Кісілевич-Чорнойван О.М. Навчальна програма дисципліни “Право міжнародних договорів” (для бакалаврів).— К.: МАУП, 2016

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни "Право міжнародних договорів", теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

"Право міжнародних договорів" є однією з нормативних навчальних дисциплін освітньо-професійної підготовки бакалаврів та спеціалістів з правознавства, що вивчає сутність та правову природу міжнародних договорів .

Мета навчальної дисципліни "Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини".

- ознайомити студентів з основними категоріями права міжнародних договорів
- сформувати у студентів правничий світогляд, правосвідомість і правову культуру правознавця. юридичне мислення;
- навчити студентів застосовувати теоретичні правничі знання на практиці;
- навчити студентів самостійно поглиблювати і оновлювати правничі знання.

Завдання навчальної дисципліни " Право міжнародних договорів"

- ознайомити студентів з історією розвитку права міжнародних договорів;
- забезпечити засвоєння студентами поняття права міжнародних договорів як однієї із галузей сучасного міжнародного права;
- ознайомити студентів із системою джерел права міжнародних договорів;
- забезпечити засвоєння студентами структури міжнародного договору;
- ознайомити студентів із класифікацією міжнародних договорів;
- сформувати уявлення студентів щодо питань виконання міжнародних договорів;
- забезпечити засвоєння студентами питань тлумачення міжнародн

Вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знанні студентів міжнародного права, міжнародного економічного права, міжнародного торговельного права, міжнародного приватного права.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
«Право міжнародних договорів»

№ п/п	Назва змістового модуля і теми
I	<p><i>Змістовий модуль 1. Основні категорії права міжнародних договорів</i></p> <p>Тема 1. Право міжнародних договорів : поняття та особливості</p> <p>Тема 2. Становлення та розвиток права міжнародних договорів</p> <p>Тема 3. Процедура укладання міжнародного договору</p> <p>Тема 4. Форми надання державами згоди на обов'язковість міжнародного договору</p>
II	<p><i>Змістовий модуль 2. Окремі аспекти права міжнародних договорів</i></p> <p>Тема 5. Застосування міжнародних договорів</p> <p>Тема 6. Спори стосовно тлумачення та виконання міжнародних договорів</p> <p>Тема 7. Участь України в системі міжнародних договорів</p>
	Разом годин: 120

ЗМІСТ
дисципліни

«Право міжнародних договорів»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Основні категорії права міжнародних договорів

ТЕМА 1. Право міжнародних договорів : поняття та особливості

Поняття та природа права міжнародних договорів. Місце права міжнародних договорів в системі міжнародного права. Суб'єкти права

міжнародних договорів. Специфічні категорії суб'єктів права міжнародних договорів.

Особливості предмета та об'єкта права міжнародних договорів. Основні функції права міжнародних договорів.

Джерела права міжнародних договорів : загальна характеристика. Міжнародний звичай та судова практика як джерело права міжнародних договорів. Дія загальних принципів міжнародного права в сфері права міжнародних договорів. Спеціальні принципи права міжнародних договорів.

Поняття міжнародного договору. Класифікація міжнародних договорів

Література: [1, 8, 11, 30, 36, 39]

ТЕМА 2. Становлення та розвиток права міжнародних договорів

Передумови становлення права міжнародних договорів в давні часи. Види міжнародних договорів, які уклалися стародавніми державами (Давнім Єгиптом, Хетською державою, Ассирією та Вавилоном, Перською державою, грецькими містами-полісами, Стародавнім Римом, Індією, Китаєм тощо). Зародження перших звичаїв в права міжнародних договорів.

Розвиток процедурних аспектів укладання міжнародних договорів в добу Середньовіччя та Відродження.

Становлення принципів права міжнародних договорів в Новий час.

Розвиток джерел права міжнародних договорів в сучасний період. Кодифікація і прогресивний розвиток права міжнародних договорів.

Література: [7, 9, 10, 14, 47, 51]

ТЕМА 3. Процедура укладання міжнародного договору

Володіння міжнародною правосуб'єктністю в контексті права міжнародних договорів. Волевиявлення як необхідний чинник для участі в укладанні міжнародних договорів.

Ініціювання укладання міжнародного договору. Відправка делегації на переговори по укладанню міжнародного договору та перевірка повноважень їх

членів. Особи, які мають право укласти міжнародні договори без особливих повноважень.

Проведення переговорів щодо змісту міжнародного договору в двосторонньому та багатосторонньому порядку. Типові складові міжнародного договору : назва (найменування) договору, преамбула, основна та заключна частина договору, підписи сторін. Підготовка та прийняття тексту міжнародного договору. Мова міжнародного договору. Правила процедури прийняття міжнародних договорів в рамках міжнародних організацій. Встановлення автентичності його тексту : поняття та види (мовчазна згода, акламація, нотифікація тощо).

Вимоги до форми міжнародних договорів.

Література: [14, 21, 27, 37, 44, 46]

ТЕМА 4. Форми надання державами згоди на обов'язковість міжнародного договору

Визначення сторонами майбутнього міжнародного договору порядку надання згоди на обов'язковість для них даного договору. Види форм надання згоди на обов'язковість укладених договорів для держав-учасниць : підписання, ратифікація, обмін документами, прийняття, затвердження, приєднання (обмежене та повне) тощо.

Застереження до міжнародного договору : поняття та види. Умови та можливість внесення застережень до міжнародного договору. Наслідки внесення застережень до міжнародного договору для держав-учасниць договору.

Реєстрація та опублікування міжнародних договорів. Інститут депозитарія в праві міжнародних договорів.

Література: [13, 20, 30, 36, 38, 41]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Окремі аспекти права міжнародних договорів

ТЕМА 5. Застосування міжнародних договорів

Загальні умови застосування міжнародних договорів, встановлені міжнародним правом.

Дія міжнародних договорів в просторі та часі. Умови дійсності міжнародних договорів. Правила, які діють в сфері права міжнародних договорів, щодо переважної дії міжнародних договорів, укладених державами з одного і того ж питання. Обумовленість та сумісність міжнародних договорів.

Умови набуття договором чинності. Чинність дво- та багатосторонніх договорів. Тимчасове застосування. Строки дії міжнародного договору. Пролонгація в праві міжнародних договорів.

Проблеми виправлення та зміни тексту міжнародного договору

Припинення дії міжнародного договору : припинення дії та втрата чинності. Умови абсолютної та відносної недійсності міжнародного договору.

Література: [1, 12, 15-16, 19, 23]

ТЕМА 6. Споры стосовно тлумачення та виконання міжнародних договорів

Загальні зауваження щодо виконання міжнародних договорів. Співвідношення національного законодавства та положень чинного міжнародного договору.

Види тлумачення міжнародного договору : автентичне, судове, доктринальне. Засоби тлумачення : граматичне, логічне, історичне, систематичне.

Споры стосовно тлумачення та виконання міжнародного договору. Засоби вирішення спорів, щодо тлумачення та виконання міжнародних договорів. Роль Міжнародного суду ООН у вирішенні спорів щодо тлумачення та виконання міжнародних договорів.

Література: [1, 12, 15-16, 19, 23]

ТЕМА 7. Участь України в системі міжнародних договорів

Теорії співвідношення міжнародного та національного права. Проблеми співвідношення національне законодавства України та міжнародного права.

Положення законодавства України щодо укладання міжнародних договорів за участю України. Повноваження окремих осіб відносно укладання міжнародних договорів за участю України. Надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів для України. Інші особливості процедури укладення договорів за участі України.

Види міжнародних договорів за законодавством України : політичні, територіальні, мирні, про громадянство, про військову допомогу тощо.

Застереження до міжнародних договорів України. Реєстрація та опублікування текстів міжнародних договорів за участю України.

Проблеми виконання міжнародних договорів на території України.

Література: [4-6, 26, 31-32]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сутність та значення Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.
2. Прийняття міжнародних договорів в рамках та під егідою міжнародних організацій.
3. Міжнародні організації як учасники міжнародних угод.
4. Право на участь в міжнародних договорах.
5. Призначення уповноважених на ведення переговорів. Установи та особи, які мають право на ведення переговорів, їх функції.
6. Органи, уповноважені представляти державу (міжнародну організацію) щодо укладання договору.
7. Національне законодавство різних країн щодо правового регулювання статусу суб'єктів учасників міжнародних договорів.

8. Національне законодавство різних країн щодо розподілу функцій різних державних органів, які можуть бути учасниками міжнародних договорів.
9. Співвідношення міжнародного договору і внутрішньодержавного закону.

Конституція України про дію норм міжнародних договорів.

10. Законодавство України щодо права міжнародних договорів.
11. Стадії укладання міжнародного договору.
12. Прийняття тексту договору, як одна зі стадій укладання міжнародного договору.
13. Узгодження тексту та встановлення автентичності міжнародного договору.
14. Вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору. Набуття договорами юридичної сили.
15. Укладання договорів в спрощеній формі. Характер таких договорів.
16. Умови дійсності договорів.
17. Дія міжнародного договору у часі і просторі.
18. Строкові, безстрокові, невизначено строкові угоди. Пролонгація.
19. Поняття і способи припинення дії договорів. Призупинення дії міжнародних договорів.
20. Виникнення нової імперативної норми загального міжнародного права та *rebus sic stantibus* як випадки припинення дії договору.
21. Тлумачення норм міжнародного договору (загальна характеристика).
22. Види тлумачення норм міжнародного договору.
23. Процедури усунення протиріч при колективному тлумаченні договору.
24. Тлумачення договору міжнародним суддею/арбітром (компетенція та сфера дії). Особливості тлумачення міжнародних договорів міжнародними організаціями.
25. Засоби тлумачення норм міжнародного договору.
26. Національний та міжнародний контроль за виконанням угод.
27. Міжнародний контроль за виконанням міждержавних угод.
28. Національні засоби контролю за виконанням міжнародних угод.
29. Інститут депозитарія. Реєстрація і опублікування міжнародних договорів.

30. Інститут застереження. Випадки неможливості внесення застережень.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття і джерела права міжнародних договорів
2. Поняття міжнародного договору
3. Класифікація міжнародних договорів
4. Повноваження на укладення міжнародного договору
5. Структура міжнародного договору
6. Підготовка та прийняття тексту міжнародного договору
7. Мова міжнародного договору. Встановлення автентичності його тексту
8. Згода на обов'язковість міжнародного договору
9. Застереження до міжнародного договору
10. Реєстрація та опублікування міжнародних договорів
11. Загальні умови застосування міжнародних договорів
12. Чинний міжнародний договір
13. Діючий міжнародний договір
14. Недійсність міжнародного договору
15. Загальні зауваження щодо виконання міжнародних договорів
16. Тлумачення міжнародного договору
17. Спори стосовно тлумачення та виконання міжнародного договору
18. Загальні зауваження щодо виконання міжнародних договорів
19. Тлумачення міжнародного договору
20. Спори стосовно тлумачення та виконання міжнародного договору
21. Національне законодавство України та міжнародне право
22. Види міжнародних договорів за законодавством України
23. укладення міжнародних договорів України
24. надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України
25. Застереження до міжнародних договорів України
26. Реєстрація та опублікування текстів міжнародних договорів

27. Виконання міжнародних договорів України
28. Принцип *pacta sunt servanda* та його роль в сучасному світі.
29. Принцип виконання договору незалежно від внутрішніх умов держави.
30. Принцип дії непереборної сили у договорах та врахування її при укладанні договору.
31. Відповідальність за недотримання принципів права міжнародних договорів.
32. Поняття кодифікації права міжнародних договорів.
33. Поняття прогресивного розвитку права міжнародних договорів.
34. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів.
35. Класифікація договорів за формою їх укладання.
36. Класифікація договорів за матеріальними ознаками.
37. Відмінність між договором–законом та договором–делкой.
38. Відмінність загальних договорів від спеціальних договорів.
39. Відмінність нормативних договорів від договорів про створення міжнародних організацій.
40. Класифікація міжнародних договорів за формальними ознаками та по видах сторін і кількості сторін.
41. Загальна характеристика Віденської конвенції про право міжнародних договорів.
42. Загальна характеристика Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.
43. Загальна характеристика Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.
44. Сторони в міжнародній угоді (загальна характеристика).
45. Поняття, категорії та правові наслідки учасників стосовно договору.
46. Право на участь в міжнародних договорах.
47. Органи, уповноважені представляти державу (міжнародну організацію) щодо укладання договору.
48. Повноваження на ведення переговорів.

49. Національне законодавство різних країн щодо правового регулювання статусу суб'єктів учасників міжнародних договорів.
50. Національне законодавство різних країн щодо розподілу функцій різних державних органів, які можуть бути учасниками міжнародних договорів.
51. Міжнародна організація, як сторона в міжнародній угоді.
52. Співвідношення міжнародного договору і внутрішньодержавного закону.
53. Конституція України про дію норм міжнародних договорів.
54. Закон України "Про дію міжнародних договорів на території України" від 10 грудня 1991 року.
55. Закон України "Про міжнародні договори України» 1993 р.
56. Нормотворчий процес у міжнародному праві і його юридична природа.
57. Міжнародне право і національне законодавство щодо вирішення питання про укладання міжнародного договору.
58. Стадії укладання міжнародного договору (загальна характеристика).
59. Призначення уповноважених на ведення переговорів. Установи та особи, які мають право на ведення переговорів.
60. Ведення переговорів, обговорення проектів текстів угоди, внесення змін, винесення контрпропозицій. Повноваження залучених експертів.
61. Структура договору.
62. Порядок прийняття тексту договору.
63. Узгодження тексту та встановлення автентичності.
64. Вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору.
65. Випадки правомірності відмови від згоди на обов'язковість договорів.
66. Укладання договорів в спрощеній формі. Характер таких договорів.
67. Набуття договорами юридичної сили.
68. Умови дійсності договорів.
69. Абсолютна і відносна недійсність міжнародних договорів.
70. Набрання чинності міжнародним договором.
71. Дія міжнародного договору у часі і просторі.
72. Строкові, безстрокові, невизначено строкові угоди. Пролонгація.

73. Відсутність у міжнародного договору зворотної сили. Поновлення міжнародного договору.
74. Застосування попередніх та нових договорів, укладених з одного й того ж самого питання.
75. Поняття і способи припинення дії договорів (загальна характеристика).
76. Денонсація і анулювання міжнародних договорів.
77. Настання умови, яка відмінює міжнародний договір.
78. Припинення існування держави чи зміна її статусу як випадок припинення дії договору
79. Виникнення нової імперативної норми загального міжнародного права та *rebus sic stantibus* як випадки припинення дії договору.
80. Призупинення дії міжнародних договорів.
81. Поняття, цілі та принципи тлумачення норм міжнародного договору.
82. Доктринальні підходи до тлумачення норм міжнародного права.
83. Автентичне тлумачення (принцип *ejus est interpretari cuius condere*»).
84. Одностороннє і колективне тлумачення
85. Тлумачення після укладання договору щодо документів, прийнятих в розвиток договору.
86. Процедури усунення протиріч при колективному тлумаченні договору.
87. Тлумачення договору міжнародним суддею (або арбітром), компетенція та сфера дії.
88. Особливості тлумачення міжнародних договорів міжнародними організаціями.
89. Засоби тлумачення: мовне або граматичне; логічне; систематичне; історичне; звичайне. Поширене та обмежене тлумачення.
90. Національний та міжнародний контроль за виконанням угод.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.
3. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.
4. Закон України "Про дію міжнародних договорів на території України" 1991 р.
5. Закон України "Про міжнародні договори України" 1994 р.
6. Закон України «Про правонаступництво України» 1991 р.
7. Анцелевич Г. О., Покрещук О. О. Міжнародне публічне право. Особлива частина: Навч. посіб. / Українська академія зовнішньої торгівлі. — К. : Вид-во УАЗТ, 1999. — 378с.
8. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Основні галузі. – К., 2004.
9. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / за ред. В.Н. Денисова. – К.: Юстініан, 2006.
10. Волошин Ю. Статус міжнародних договорів у законодавстві країн-членів Європейського Союзу: проблеми конституційності та перспективи європейської інтеграції // Правова держава: К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2005, Вип. 16, С.509-516.
11. Корнева Т. В. Міжнародні договори та їхня інтеграція у внутрішнє право України // Митна справа.: 2007: №5 С.57-59.
12. Крохмаль В. О юридической действительности международного договора // Колізії у законодавстві України: проблеми теорії і практики: Матеріали міжнар. наук.- практ. конф., 23-24 жовт.1995 р. К. Генеза 1996 С.98-100.
13. Лозовик М.Н. Согласие государства на обязательность для него части международного договора // Государство и право 2003: №12 С.113-116.

14. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Т.1-2. М. 2004-2006.
15. Лукашук И.И. Абсолютная недействительность международных договоров // Международное публичное и частное право: 2005: №5 С.2-8.
16. Лукашук И.И. Действие международного договора во времени и пространстве // Журнал российского права: 2005: №4 С.108-117.
17. Лукашук И.И. Депозитарий международных договоров // Государство и право: 2006: №7 С.66-75.
18. Лукашук И.И. Международные договоры должны соблюдаться // Международное публичное и частное право 2004 №4 С.3-16.
19. Лукашук И.И. О недействительности международных договоров // Государство и право 2005: №8 С.42-49.
20. Лукашук И.И. Оговорки к многосторонним договорам // Международное публичное и частное право.: 2004: №3 С.3-12.
21. Лукашук И.И. Полномочия на заключение международных договоров // Журнал российского права Дата видання головн. док.: 2004 Номер частины головного: №4 С.80-92.
22. Лукашук И.И. Правопреемство государств в отношении договоров // Журнал российского права, 2006, №7, С.94-111.
23. Лукашук И.И. Процедура установления недействительности и прекращения действия международных договоров // Журнал российского права: 2006, №2, С.96-106.
24. Лукашук И.И. Субъекты права международных договоров // Государство и право, 2004, №11, С.52-61.
25. Мельник А. Міжнародні договори колишнього СРСР: частина національного законодавства України? // Юридичний журнал, 2004, №3, С.84-90.
26. Мельник А.Я. правонаступництво України щодо міжнародних договорів СРСР. – К. Юридична думка, 2005 р., 424 с.
27. Мацко А.С. Міжнародне право: Навч. посібник. К., 2006.

- 28.Международное право / Под ред. Г. В. Игнатенко. — М., 1999.
29. Международное право: Учебник / Под ред. Ю.М. Колосова, Э.С. Кривчиковой. — М.: Юристъ, 2001. - 928 с.
- 30.Мережко О.О. Право міжнародних договорів: сучасні проблеми теорії та практики. — К.: Таксон, 2002. — 344 с.
- 31.Мних А.М. Дія міжнародних договорів України у внутрішньому законодавстві України // Економіка. Фінанси. Право, 2005, №11 – С.35-39.
- 32.Моцик О.Ф. Тимчасове застосування міжнародних договорів: теорія і практика України // Колізії у законодавстві України: проблеми теорії і практики: Матеріали міжнар. наук.- практ.конф., 23-24 жовт.1995 р.: К. Генеза: 1996 – С.100-101.
33. Патрик Дайе, Ален Пелле. Международное публичное право.Т. 1. Формирование международного права. Международное сообщество - К.2000
- 34.Патрик Дайе, Ален Пелле. Международное публичное право.Т. 2 . Международные отношения.- К., 2001.
- 35.Самхарадзе Д.Г. Международный договор и не участвующие в нем государства // Международное публичное и частное право, 2004, №4 С.16-26.
- 36.Чубарев В.Л. Элементарный курс права міжнародних договорів. – К.: 2001

ДОДАТКОВА:

- 37.Регистрация и опубликование договоров и международных соглашений, правила для введения в действие ст. 102 Устава ООН. Резолюция ГА ООН от 14 декабря 1946 г.
- 38.Арутюнян Д.Г., Шапиев К.А, Специфика применения оговорки к учредительным документам международных организаций // Международное публичное и частное право 2008 : №3 С.28-29.

39. *Баскин Ю.Я., Фельдман Д.И.* История международного права. — М., 1990.
40. *Блищенко И.П., Дориа Ж.* Прецеденты в международном публичном и частном праве. — М., 1999.
41. *Васечко А.А.* Понятие международного договора в правовой системе России // *Международное публичное и частное право* 2007: №1 С.11-14.
42. *Власов Ю.Л.* Проблемы толмачення норм права. — К., 2001.
43. *Денисов В.И.* Развитие теории и практики взаимодействия международного права и внутреннего права. — К., 1992.
44. *Джамалдинов С.А., Иваненко В.С.* Вопросы официального опубликования международных договоров в России // *Правоведение* Дата видання головн. док.: 2004 Номер частини головного: №1 С.117-131.
45. *Дмитрієв А.І., Муравйов В.І.* Міжнародне публічне право : Навч. посібник / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко, Л.В. Губерський. — К., 2000.
46. *Дружков М.П.* Заключение многосторонних договоров в рамках и под эгидой международных организаций. — К., 1986.
47. *Евинтов В.И.* Многосторонние договоры в современном международном праве. — К., 1979.
48. *Іванов С.І.* Дія у часі міжнародних договорів та договірних норм. Свердловськ.1982.
49. *Каламакарян Р.А.* Фактор времени в праве международных договоров. — М.,1989.
50. *Курашвили А.Ю.* Проблемы самоисполнимости международных договоров во внутригосударственной правовой системе // *Правоведение* 2006: №4 С.176-185.
51. *Курс міжнародного права в 7-ми томах. Т.4.* — М.,1990.
52. *Лукашук И.И.* Международный договор и третьи государства // *Международное публичное и частное право* 2003: №5 С.3-13.
53. *Мартиненко П.Ф.* Міжнародне право і українська конституція // *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Випуск 4.* — К., 2000.

54. Матіяшек П. Проблеми права правонаступництва держав і права міжнародних договорів // Право України: 2005 №10 С.131-132.
55. Международное право : Учебник / Отв. ред. Ю.М. Колосов, В.И. Кузнецов. — М., 1994.
56. Международное право : Учебник для вузов / Г.В. Игнатенко, В.Я. Суворов, О.М. Тиунов; Под ред. Г.В. Игнатенко. — М., 1995.
57. Міжнародне право в документах. М., 1982.
58. Мних А.К. Специфіка правонаступництва міжнародних договорів про правову допомогу та їх місце в сучасному міжнародному праві // Віче: 2006: №13-14 С.44-45.
59. Підручник Міжнародне право. М., Юридична література, 1996.
60. Підручник Міжнародне право. М., Юридична література. 1994.
61. Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве / Отв. ред. Денисов В.Н., Евинтов В.И. — К. 1992.
62. Ріяка В.О. Ратифікація міжнародних договорів, К. 1983.
63. Талалаев А.Н. Венская конвенция о праве международных договоров. Комментарий. — М., 1997.
64. Талалаев А.Н. Право международных договоров. Договоры с участием международных организаций. — М., 1989.
65. Талалаев А.Н. Право международных договоров: Действие и применение договоров. — М., 1985.
66. Ульянова Н.М. Загальні багатосторонні договори в сучасних міжнародних відносинах. К., 1981.
67. Шатров В.П., Шилтах В.Х. Неправомерные договоры в международном праве. — М., 1986.